

Mišljenje o Studiji uticaja HE Ulog na životnu sredinu

06 October 2010

Udruženje za zaštitu okoline Zeleni Neretva iz Konjica je 30.09.2010. g. na adrese nadležnih ministarstava poslalo svoje mišljenje o Studiji uticaja na životnu sredinu hidroelektrane Ulog na Neretvi. Javna rasprava o Studiji uticaja zakazana je u Kalinoviku (zgrada opštine) dana 12.10.2010. g. sa početkom u 10:00 sati. Kompletan sadržaj mišljenja o Studiji uticaja HE Ulog na životnu sredinu navodimo u nastavku.

Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju Republike Srpske
Banjaluka

Ministarstvo okoliša i turizma Federacije BiH
Sarajevo

Opština Konjic

Konjic, 30.09.2010. g.
Broj: 03/09-10

Predmet: Studija uticaja na životnu sredinu hidroelektrane Ulog – mišljenje

U skladu sa Zakonom o zaštiti okoliša FBiH i Zakonom o zaštiti životne sredine RS dostavljamo vam mišljenje o Studiji uticaja HE Ulog na životnu sredinu koju je uradila firma Projekt a.d. Banjaluka, a po narudžbi EFT HE Ulog d.o.o. iz Kalinovika.

1. Zakonski osnov za davanje mišljenja

Osnov za našu pismenu predstavku je u čl. 61 Zakona o zaštiti okoliša, stav 3, koji kaže: „Sugestije i primjedbe javnosti (na nacrt Studije uticaja) dostavljaju se u roku 30 dana od dana prijema nacrta studije ili od dana javnog objavljivanja. Obzirom da nam nacrt Studije nije dostavljen to smo se sa nacrtom upoznali na internet stranici kompanije EFT group, a ne putem nadležnog ministarstva kako to zakoni entiteta propisuju.

Osnovi za naše javno obraćanje su u čl. 63 Zakona o zaštiti okoliša koji tretira vjerovatnoće prekograničnih uticaja na okoliš; i čl. 70 koji tretira postupak i proceduru izdavanja okolinske dozvole u slučaju prekograničnih uticaja. Citiramo pojedine odredbe pomenutih članova Zakona o zaštiti okoliša FBiH:

Član 63 – „Kada nosilac izrade Studije o uticaju na okoliš; ima saznanja da će projekat vjerovatno imati značajan uticaj na okoliš; drugog entiteta dužan je izraditi posebno poglavlje o Studiji o uticaju na okoliš; sa podacima o mogućim uticajima na okoliš; drugog entiteta. Detalji o postupcima za projekte sa mogućim međuentitetskim uticajem mogu biti određeni sporazumom između entiteta koji se zaključuje uz konsultiranje Međuentitetskog tijela za okoliš;”

Član 70 – „Ukoliko rad nekog pogona i postrojenja može da izazove značajne negativne posljedice na području druge države ili entiteta, ili ukoliko druga država ili entitet tako zahtijeva, zahtjev za izdavanje okolinske dozvole biće dostavljen drugom entitetu...”

Ukoliko u postupku izdavanja dozvole koji se provodi u drugoj državi ili entitetu, Federalno ministarstvo primi dokumentaciju koja ukazuje na to da pogon i postrojenje može imati negativan uticaj na okoliš; na području FBiH, informirati će stanovništvo koje živi na tom području i pružiti im mogućnost da daju svoj komentar. Građani koji žive na području drugog entiteta imaju ista prava da učestvuju u ovom postupku u svojstvu stranke kao i građani koji žive na području gdje pogon i postrojenje treba da se gradi.

Nažalost, nadležna ministarstva u oba entiteta nisu do sada djelovala u skladu sa postupkom i procedurom u oba entitetska zakona, a riječ je o projektu sa klasičnim prekograničnim uticajima.

Mada je Opština Konjic još 19. januara o.g. uputila pismo upozorenja na važne relevantnih adresa u oba entiteta po saznanju o projektnom rješenju HE Ulog sa negativnim nizvodnim uticajima i dodjeljenoj koncesiji, niti jedna prozvana državna i entitetska institucija nije dala bilo kakav odgovor. Samo se oglasila kompanija EFT group, koncesionar, tvrdeći neutemeljeno, i tražeći da im se vjeruje na riječ, da nikakvih uticaja nizvodno neće biti. Da je takva tvrdnja investitora prihvaćena – na riječ – od ministarstava oba entiteta govori i činjenica da dokumentaciju za davanje mišljenja i sugestija Ministarstvo za pr. uređenje, građevinarstvo i ekologiju RS nije uputilo niti na jednu adresu iz opštine Konjic, niti je zakazalo javnu raspravu na području nizvodnog vodotoka Neretve (Bjelimići, Glavatićevo, Konjic).

Udruženje Zeleni Neretva je registrovano kao udruženje za zaštitu okoline koje ima pravo i obavezu da daje svoje

mišćenje o projektima visokog ekološkog rizika naročito ako se projekti realizuju ili u općini Konjic ili imaju imaju posredno negativan uticaj na okoliš; na području općine. Pošto je projekat HE Ulog upravo takav to iskazujemo interes i želimo aktivno učestvovati u raspravi o uticaju projekta na okoliš; i prirodu.

2. Mišćenje

U našem osvrtnu na Studiju uticaja ćemo se baviti; iz navedenih činjenica usmjeriti na dio koji Studija uopće ne tretira – nizvodne uticaje. U okolnostima da se korektno u Studiji obrađivao kompleksan uticaj uzvodno i nizvodno mi bismo dali naše mišćenje i za visokocilirajuću akumulaciju, za 4 km vodotoka Neretve od brane do strojare sa upitnim biološki minimalnim protokom od 0,52 m³/s, o bitno ugroženom opstanku potopne pastrmke u 9 km vodotoka (cca 5 km akumulacije i 4 km u režimu biološkog minimuma), kao i o činjenici da je upravo na prostoru izgradnje HE Ulog Zavod za zaštitu kulturne i prirodne baštine SRBiH davnih 40-ih godina prošlog vijeka stavio pod državnu zaštitu lokaliteta. Nažalost, isključivo zbog neshvatljivog negiranja uticaja na nizvodni tok naše mišćenje ćemo fokusirati na nizvodne uticaje.

Udruženje Zeleni Neretva nije otkrilo toplu vodu tvrdnjom da nizvodni uticaji, veći ili manji, postoje u svakom pregrađivanju rijeke, i naročito su izraženi pri izgradnji HE sa visokom branom i akumulacijom.

2.1. Nizvodni uticaji HE Ulog

Nizvodni uticaji nastaju iz dva razloga:

- zbog postojanja brana i akumulacija,
- zbog režima rada elektrane.

Postojanje brane i akumulacije izaziva:

- promjene nizvodne morfologije korita rijeke i njenih obala zbog redukcije sedimenta (nanosa),
- promjene u kvalitetu vode,
- redukcije biološke raznolikosti.

Režim rada HE izaziva:

- promjenu hidrologije i to promjenom ukupnog protoka, promjenu sezonskog rasporeda protoka, kratkotrajna kolebanja protoka i promjene u ekstremno visokom i niskom protoku,
- redukciju obalne vodoplavne raznolikosti.

2.1.1. Oscilacija ispuštene vode

Oscilacije akumulacije u direktnoj su vezi s veličinom protoka ispuštene vode tako da se manifestuju kao dnevne, sezonske, ekstremno visoke i ekstremno niske. Ako je elektrana sa vršnim radom onda su te ekstremne oscilacije svakodnevne u periodu malih voda (ljetni period). Ovo se neposredno odražava na eroziji obala, na destruktivnosti ekosistema i bitno smanjuju valorizaciju rekreacije i turizma u nizvodnom toku. Također se značajno ugrožava stabilnost ribljih staništa, osiromašuje brojnost akvatičnih organizama, reducira hranidbeni lanac i mijenja vrsta. Za ublažavanje oscilacija ispuštene vode postoje tehnička rješenja – kompenzacione brane sa kompenzacionim bazenom.

Projektom rješenja HE Ulog ne predviđa izgradnju kompenzacione brane. Osnova za to je tvrdnja (bez dokaza) koncesionara da oscilacija nizvodnih proticaja neće biti jer je predviđeno da HE Ulog bude potopna. Tehnički podaci HE Ulog apsolutno demantuju tu tvrdnju. HE Ulog će u periodu malih voda jednostavno morati imati vršni režim rada iz slijedećih razloga:

- Izuzetno mala akumulacija sa 6,44 km³ vode,
- Veoma mali doticaj vode u akumulaciju,
- Veliki instalisani proticaj.

Osim ovih hidroloških-tehničkih razloga bitan je i ekonomski - vršna struja je veoma poželjna i cjenovno isplativa - to odlično zna kompanija EFT group kao poznati trgovac strujom.

Da je tvrdnja o potopnom režimu rada netačna te da će ljeti biti zastupljen isključivo vršni režim rada elektrane pokazuje i Studija uticaja u tački 2.2.5.1.2. gdje se kaže: "Ekonomska valorizacija HE Ulog je sračunata na bazi potopnog režima rada do izgradnje HE Bjelimići, a nakon toga sa vršnim radom sa pokrivanjem pikova u dnevnom dijagramu opterećenja." Ova tvrdnja je jako upitna: projektovanje režima rada za neizvjesnu budućnost nije svojstvena biznismenima i velikim ulaganjima. Moguća koncesija za HE Bjelimići je u potpunoj neizvjesnosti iz niza razloga (zahtjevi općine Konjic, neslaganje javnosti, konflikt prostornih interesa, upitnost boniteta potencijalnog koncesionara i dr.) te u ovom trenutku i za budućnost ne treba računati sa elektranom nizvodno od HE Ulog.

Da je tvrdnja o radu elektrane u potopnom režimu ljeti hidrološki i tehnički neodrživa pokazuju činjenice da niti HE Konjic (od koje se definitivno odustalo) niti eventualna HE Bjelimići sa višestruko većim akumulacijama i prosječnim godišnjim proticajima nisu mogle osigurati ekonomsku hidrološku i tehničku održivost projekta bez vršnog režima rada te je za HE Bjelimići projektom predviđena kompenzaciona brana sa kompenzacionim bazenom.

Pošto se vršni rad predviđa i u periodu malih voda (ljetno) gdje bi se našli, ali i vikendima, skupljala voda u akumulaciji jasno je da bi to bio najveći moguć udar na valorizaciju turističke ponude jer bi se na entitetskoj liniji stalno izmjenjivali protoci od ekstremnih 35 m³/s do minimuma od 0,52 m³/s.

2.1.2. Promjena sedimentacijskog režima

Brana zaustavlja prirodne procese sedimentacije u domenu akumulacije. Uslijed redukcije nanosa nastaju promjene u

morfologiji korita rijeke i njenih obala. Deficit blagotvornog neretvanskog pijeska na obali i na dnu vodotoka umanjuje turističku valorizaciju, redukuje samofiltriranje vode i bitno utiče na smanjenje fitiofaune (pjeskovito dno je mjesto razvoja hranljivih akvatičnih organizama, ali i prostor za mriješćenje salmonidnih ribljih vrsta).

2.1.3. Temperatura vode

Brana na turbinska postrojenja usmjerava vodu sa donje kote korisne zapremine. Taj sloj vode je znatno rashlađen, te je i nizvodna voda znatno hladnija nego u rijekama bez brana. Obzirom da je temperatura Neretve u gornjem toku veoma niska, dodatno rashlađivanje bi bitno uticalo na rekreativno-turističku valorizaciju rijeke.

2.1.4. Kvalitet vode

Vještačke akumulacije kao stajaće vode izazivaju (uslijed povišenih temperatura i hemijskih procesa) "efekat bare"; te obično kvaliteta tih voda pada u domen 3. Kategorije. Takva voda će biti usmjerena nizvodno, a odsustvo nanosa će usporiti proces samofiltriranja. Postoji još niz u praksi registriranih negativnih uticaja nizvodno od brane (plavljenje priobalja, sigurnost ljudi i životinja u režimu visokih oscilacija itd.), ali mislimo da smo dovoljno istakli.

Na kraju želimo da istaknemo da nije u pitanju neznanje autora Studije nego namjera da se ovi negativni nizvodni uticaji prikriju, a to pokazuje i geografska mapa (Slika 2, Studija uticaja) obuhvata uticaja HE Ulog. Za nevjerovati je da se nacrtana granica zone uticaja HE Ulog u potpunosti poklapa sa entitetskom linijom.